

УДК 347.4:347.12

Арзу ГАДЖІЄВА

здобувач кафедри адміністративного, кримінального права і процесу, Міжнародний університет бізнесу і права, вул. 49-ї Гвардійської Херсонської дивізії, 37А, Херсон, Україна, 73038

ORCID: 0009-0003-2974-445X

DOI: 10.32782/LST/2024-4-5

Бібліографічний опис статті: Гаджієва, А. (2024). Визначення сутності та ознак відповідальності за вчинення податкових та фінансових правопорушень. *Law. State. Technology*, 4, 25–30, doi: 10.32782/LST/2024-4-5

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ОЗНАК ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ТА ФІНАНСОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Визначено, що застосування заходів та засобів відповідальності за вчинення правопорушень у податковій сфері переслідує мету відновлення правопорядку в сфері справляння податків і зборів, що досягається через використання фінансово-правових санкцій. Підкреслено, що застосування заходів відповідальності як у фінансовій, так і у податковій сферах, визначається нормативним встановленням специфічного процесуального порядку та наділенням для кола уповноважених суб'єктів правозастосувальної діяльності, в результаті якої ухвалюється акт індивідуальної дії – акт про притягнення до відповідальності. Акцентовано, що розуміння змісту правопорушень у фінансовій та податковій сферах має виходити із встановлення його протиправності, суспільної небезпеки та шкідливості. Визначено, що ефективність заходів відповідальності за вчинення правопорушень у фінансовій та податковій сферах залежить від здатності застосованих до порушників санкцій досягти правомірного компенсаторного впливу на охоронювані законом правовідносини. Зроблено висновок, що до особливостей відповідальності за вчинення правопорушень у фінансовій та податковій сферах відноситься її характер, основою якого є компенсаційний характер, який відображується через її здатність не лише покарати порушника, але забезпечити відновлення інтересів учасників відповідних правовідносин. Обґрунтовано, що відповідальність за вчинення податкових та фінансових правопорушень характеризується такими особливостями, як: нормативне закріплення; встановлення елементного складу деліктів; спеціальний суб'єкт – учасник податкових правовідносин (платник податків) та учасник фінансових правовідносин, серед яких важливе значення мають суб'єкти нагляду та фінансового контролю; її здатність відновити порушене право та публічний інтерес держави та суспільства; оперативний характер.

Ключові слова: відповідальність, нормативно-правове регулювання, публічний інтерес, публічні фінанси, податкові правопорушення, фінансові правопорушення.

Arzu HADZHIEVA

Postgraduate Student at the Department of Administrative, Criminal Law and Procedure, International University of Business and Law, 37a, 49 Kherson Guards Division Str., Kherson, Ukraine, 73000

ORCID: 0009-0003-2974-445X

DOI: 10.32782/LST/2024-4-5

To cite this article: Hadzhieva, A. (2024). Vyznachennia sutnosti ta oznak vidpovidalnosti za vchynennia podatkovykh ta finansovykh pravoporushen [Determination of the essence and signs of responsibility for committing tax and financial offense]. *Law. State. Technology*, 4, 25–30, doi: 10.32782/LST/2024-4-5

DETERMINATION OF THE ESSENCE AND SIGNS OF RESPONSIBILITY FOR COMMITTING TAX AND FINANCIAL OFFENSES

It was determined that the application of measures and means of responsibility for the commission of offenses in the tax sphere pursues the goal of restoring law and order in the sphere of tax and fee collection, which is achieved through the use of financial and legal sanctions. It is emphasized that the application of measures of responsibility in both the financial and tax spheres is determined by the normative establishment of a specific procedural order and the granting of law enforcement activities to a circle of authorized subjects, as a result of which an act of individual action is adopted – an act of prosecution. It is emphasized that the understanding of the content of offenses in the financial and tax spheres should be based on the establishment of its illegality, public danger and harmfulness. It was determined that the effectiveness of measures of responsibility for the commission of offenses in the financial

and tax spheres depends on the ability of sanctions applied to offenders to achieve a legitimate compensatory effect on legal relations protected by law. It was concluded that the characteristics of responsibility for committing offenses in the financial and tax spheres include its nature, the basis of which is the compensatory nature, which is reflected in its ability not only to punish the offender, but to ensure the restoration of the interests of the participants in the relevant legal relationship. It is well-founded that the responsibility for committing tax and financial offenses is characterized by such features as: regulatory consolidation; establishing the elemental composition of torts; special subject – a participant in tax relations (taxpayer) and a participant in financial relations, among which the subjects of supervision and financial control are important; its ability to restore the violated right and public interest of the state and society; operational nature.

Key words: responsibility, legal regulation, public interest, public finances, tax offenses, financial offenses.

Постановка проблеми. Закріплення змісту та особливостей відповідальності за вчинення податкових та фінансових правопорушень відбувається залишається актуальним та дискусійним питанням.

Одним із перших нормативних формулювань розуміння фінансового правопорушення є підзаконний акт, яким є наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 03.10.1997 р. № 121, яким затверджується Інструкція про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні. У зазначеному акті фінансове правопорушення розумілось як «дія або бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання всіх форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб, громадян України та іноземних громадян, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм».

Згідно із Наказом державного комітету з будівництва та архітектури від 29.04.2004 р. № 91 «Щодо затвердження Інструкції про організацію та проведення комплексних контрольних заходів фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Держбуду України» визначається, що фінансовим правопорушенням є дія або бездіяльність на підконтрольних об'єктах, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм, що призвело до заподіяння форм власності, порушення інтересів об'єднань громадян, посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, інтересів та можливостей для громадян України та іноземних громадян.

Отже, у Наказі державного комітету з будівництва та архітектури від 29.04.2004 р. № 91 «Щодо затвердження Інструкції про організацію та проведення комплексних контрольних заходів фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Держбуду України» відбулось не лише закріплення ознак фінансового правопорушення, але і було встановлено суб'єктний склад таких правопорушень.

Застосування заходів та засобів відповідальності за вчинення правопорушень у податковій сфері переслідує мету відновлення правопорядку в сфері справляння податків і зборів, що досягається через використання фінансово-правових санкцій (Данілов, 2020).

Ступінь наукової розробки проблеми. Визначення змісту та сутності відповідальності за вчинення податкових та фінансових правопорушень досліджувалось у наукових розробках таких вчених, як Л. Воронова, М. Кучерявенко, О. Музика-Стефанчук, А. Монаєнко, О. Орлюк, та ін.. Однак в умовах постійних трансформацій суспільних відносин вивчення проблематики дослідження змісту та сутності відповідальності за вчинення фінансових та податкових правопорушень не втрачає своєї актуальності.

Метою статті є визначення сутності та ознак відповідальності за вчинення податкових та фінансових правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Вживаним є підхід до розуміння правопорушень у фінансовій та податковій сферах, що пов'язується із вчиненням протиправних діянь, що посягають на систему справляння загальнообов'язкових та місцевих платежів задля забезпечення функціонування держави (Фінансове право, 2009).

Одним із перших нормативних формулювань розуміння фінансового правопорушення є підзаконний акт, яким є наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 03.10.1997 р. № 121, яким затверджується Інструкція про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні. У зазначеному акті фінансове правопорушення розумілось як «дія або бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання всіх форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб, громадян України та іноземних громадян, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм» (Про затвердження Інструкції про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні, 1997).

Згідно із Наказом державного комітету з будівництва та архітектури від 29.04.2004 р. № 91 «Щодо затвердження Інструкції про організацію та проведення комплексних контрольних заходів фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Держбуду України» визначається, що фінансовим правопорушенням є дія або бездіяльність на підконтрольних об'єктах, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм, що призвело до заподіяння форм власності, порушення інтересів об'єднань громадян, посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, інтересів та можливостей для громадян України та іноземних громадян (Щодо затвердження Інструкції про організацію та проведення комплексних контрольних заходів фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Держбуду України, 2004).

Отже, у Наказі державного комітету з будівництва та архітектури від 29.04.2004 р. № 91 «Щодо затвердження Інструкції про організацію та проведення комплексних контрольних заходів фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Держбуду України» відбулось не лише закріплення ознак фінансового правопорушення, але і було встановлено суб'єктний склад таких правопорушень.

Застосування заходів та засобів відповідальності за вчинення правопорушень у податковій сфері переслідує мету відновлення правопорядку в сфері справляння податків і зборів, що досягається через використання фінансово-правових санкцій (Данілов, 2020: с. 101–104).

При цьому для застосування заходів відповідальності як у фінансовій, так і у податковій сферах, визначається нормативним встановленням специфічного процесуального порядку та наділенням для кола уповноважених суб'єктів правозастосувальної діяльності, в результаті якої ухвалюється акт індивідуальної дії – акт про притягнення до відповідальності (Літвінцева, 2016: с. 150–154).

Таким чином, розуміння змісту правопорушень у фінансовій та податковій сферах має виходити із встановлення його протиправності, суспільної небезпеки та шкідливості. При цьому ефективність заходів відповідальності за вчинення правопорушень у фінансовій та податковій сферах залежить від здатності застосованих до порушників санкцій досягти правомірного компенсаторного впливу на охоронювані законом правовідносини.

До особливостей відповідальності за вчинення правопорушень у фінансовій та податковій сферах відноситься її характер, основою якого є компенсаційний характер, який відображується через її здатність не лише покарати порушника, але забезпечити відновлення інтересів учасників відповідних правовідносин (Васильєв, 2018: с. 10–15; Легеза, 2023: с. 100–103).

Відповідальність за вчинення правопорушень у фінансовій та податковій сферах відображується у встановленні спеціальних мотивів суб'єктів таких правовідносин, що полягають у прагненні пошуку економічного зиску, що пов'язується із невиконанням покладених на них податкових обов'язків або інших неправомірних дій, що призводять до заподіяння інтересам держави та суспільства (Статистичні матеріали Державної аудиторської служби України, 2024).

Відповідальність за вчинення податкових правопорушень визначається через її здатність відновити порушені права шляхом справляння штрафних санкцій (Положення про застосування НБУ заходів впливу, 2012).

Важливою є здатність відповідальності за вчинення податкових чи фінансових правопорушень відновити порушене право (Хохуляк, 2015: с. 13–14).

До особливостей застосування заходів відповідальності за вчинення податкових правопорушень справедливо відносять: наявність спеціальної підстави – норм податкового законодавства; наявність наслідків, що настають за невиконання чи неналежне виконання податкових зобов'язань (Бліхар, 2021: с. 365–368). В сфері фінансової відповідальності відбувається поєднання відновлювальної та штрафної функцій (Касьяненко, 2018). Так само і податкова відповідальність здатна виконати як функцію із відновлення порушеного права (Податкове право України, 2013).

Податкова відповідальність є неможливою без: вчинення правопорушення; нормативного закріплення механізму її застосування; відображення її специфіки у санкціях, що можуть бути застосовані; регламентованого порядку її реалізації; без розуміння спеціального характеру її носіїв (Фінансове право, 2015). Застосування відповідальності за вчинення податкових та фінансових правопорушень залежить від встановлення ознак та елементів (Ватаманюк, 2018: с. 193–194). Безпосередній зв'язок між характером санкцій та підставами відповідальності за вчинення податкових та фінансових правопорушень визначається у дослідженнях В.П Якубенка, А.С. Моторної, О.С. Овчарук (Якубенко, 2024).

У дослідженнях Г.В. Бех, О.О. Дмитрик, Д.А. Кобильник визначається, що податкова відповідальність настає: за встановлення всіх елементів складу податкового правопорушення; за наявності нормативної підстави; за дотримання процедури її застосування (Податкове право, 2003).

На зв'язку відповідальності за вчинення податкових та фінансових правопорушень із публічними фінансами та вимогами дотримання фінансової дисципліни визначено у наукових працях К. Прохорова (Прохоров, 2019).

Відповідальність за вчинення податкових правопорушень обов'язково має закріплюватися у нормах Податкового кодексу України

(Фінансове право України, 2009: с. 93; Чернов, 2015: с. 111–113).

Висновки. Отже, необхідно зробити висновок, що відповідальність за вчинення податкових та фінансових правопорушень характеризується такими особливостями, як: нормативне закріплення; встановлення елементного складу деліктів; спеціальний суб'єкт – учасник податкових правовідносин (платник податків) та учасник фінансових правовідносин, серед яких важливе значення мають суб'єкти нагляду та фінансового контролю; її здатність відновити порушене право та публічний інтерес держави та суспільства; оперативний характер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данілов С. О., Касьяненко Л. М. Фінансова відповідальність у податкових правовідносинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. № 60. С. 101–104.
2. Фінансове право: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін. К.: *Правова єдність*, 2009. 395 с.
3. Про затвердження Інструкції про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні: наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 03.10.1997 р. № 121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0906-99#Text> (втратив чинність)
4. Щодо затвердження Інструкції про організацію та проведення комплексних контрольних заходів фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Держбуду України: Наказ Державного комітету з будівництва та архітектури від 29.04.2004 р. № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va091509-04#Text> (втратив чинність).
5. Літвінцева А. Фінансова відповідальність за порушення податкового законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 150–154.
6. Васильєв В. М. Структура адміністративно-правового статусу суб'єктів та зміст протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Право і Безпека*. 2018. № 3. С. 10–15.
7. Легеза Ю. О. Децентралізація податків та зборів як гарантія соціально-економічного розвитку територіальної громади *Правова позиція*, № 4 (41), 2023. С. 100–103. DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-4.20>
8. Статистичні матеріали Державної аудиторської служби України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53>
9. Положення про застосування НБУ заходів впливу, затвердженого постановою Правління НБУ від 17.08.2012 р. № 346 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12#Text>
10. Хохуляк В. Наука фінансового права: проблеми становлення та розвитку. Автор. дис. ... на здоб. наук. ступеня д.ю.н. К. 2015. 34 с.
11. Бліхар М. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері фінансів. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10/2021. С. 365–368.
12. Касьяненко Л. М., Касьяненко А. М. Місце фінансової відповідальності серед інших видів відповідальності за порушення бюджетного законодавства. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності(теорія та практика)*. Вип. 3–4 (12–13). 2018. С. 73–80.
13. Податкове право України: навч. посіб.; за ред. О.П. Гетманець, О.М. Шуміла / О.П. Гетманець, О.М. Шуміло, О.В. Покотаєва та ін. К.: «Хай-Тек Прес», 2013. 432 с.
14. Фінансове право: підруч. / за заг. ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетманець. Харків: Екограф, 2015. 500 с.
15. Ватаманюк О. С. Агресивне податкове планування: негативні наслідки та напрями протидії. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2018. Вип. 1(9). С. 153–158
16. Якубенко В. П., Моторна А. С., Овчарук О. С. Україна у сфері наближення оподаткування до європейських стандартів. URL: <http://intkonf.org/yakubenko-vp-motorna-asovcharuk-os-ukrayina-u-sferinablzhennya-opodatkuвання-do-evropeyskih-standartiv>

17. Податкове право: Навч. посіб. / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, П449 Д. А. Кобильнік та ін.; За ред. проф. М. П. Кучерявенка. К.: Юрінком Інтер, 2003. 400 с.
18. Прохоров К. Адміністративні делікти в податковій сфері. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_3/3.pdf
19. Фінансове право України: навч. посіб. К.: *Правова єдність*, 2009. 114 с.
20. Чернов М. М. Адміністративно-правова відповідальність за правопорушення у сфері банківської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2015. 197 с.

REFERENCES:

1. Danilov, S. O., Kasianenko, L. M. (2020). Finansova vidpovidalnist u podatkovykh pravovidnosynakh [Financial responsibility in tax legal relations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. № 60. S. 101–104. [in Ukrainian].
2. Finansove pravo [Financial law]: navch. posibnyk dlia stud. vyshch. navch. zakladiv / L. K. Voronova, M. P. Kucheriavenko, N. Yu. Pryshva ta in. K.: Pravova yednist, 2009. 395 s. [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok provedennia revizii i perevirok orhanamy derzhavnoi kontrolno-reviziinoi sluzhby v Ukraini [On the approval of the Instruction on the procedure for conducting audits and inspections by the bodies of the state control and audit service in Ukraine]: nakaz Holovnoho kontrolno-reviziinoho upravlinnia Ukrainy vid 03.10.1997 r. № 121. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0906-99#Text> (vtratyv chynnist) [in Ukrainian].
4. Shchodo zatverdzhennia Instruksii pro orhanizatsiiu ta provedennia kompleksnykh kontrolnykh zakhodiv finansovo-hospodarskoi diialnosti na pidpriemstvakh, v ustanovakh i orhanizatsiiakh, shcho nalezhat do sfery upravlinnia Derzhbudu Ukrainy [Regarding the approval of the Instruction on the organization and implementation of complex control measures of financial and economic activity at enterprises, institutions and organizations belonging to the sphere of management of the State Building of Ukraine]: Nakaz Derzhavnoho komitetu z budivnytstva ta arkhitektury vid 29.04.2004 r. № 91. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va091509-04#Text> (vtratyv chynnist). [in Ukrainian].
5. Litvintseva, A. (2016). Finansova vidpovidalnist za porushennia podatkovoho zakonodavstva [Financial responsibility for violation of tax legislation]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2016. № 6. S. 150–154 [in Ukrainian].
6. Vasyliiev, V. M. (2018). Struktura administratyvno-pravovoho statusu subiektiv ta zmist protydi pravoporushenniam u sferi pidpriemnytsoi diialnosti [The structure of the administrative and legal status of subjects and the content of combating offenses in the field of entrepreneurial activity]. *Pravo i Bezpeka*. No 3. S. 10–15 [in Ukrainian].
7. Leheza, Yu. O. (2023). Detsentralizatsiia podatkov ta zboriv yak harantiia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorialnoi hromady [Decentralization of taxes and fees as a guarantee of socio-economic development of the territorial community]. *Pravova pozytsiia*, № 4 (41). S. 100–103. DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-4.20> [in Ukrainian].
8. Statystychni materialy Derzhavnoi audytorskoj sluzhby Ukrainy [Statistical materials of the State Audit Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53> [in Ukrainian].
9. Polozhennia pro zastosuvannia NBU zakhodiv vplyvu, zatverdzenoho postanovoiu Pravlinnia NBU vid 17.08.2012 r. [Regulations on the use of influence measures by the NBU, approved by the resolution of the NBU Board dated August 17, 2012] № 346 Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12#Text> [in Ukrainian].
10. Khokhuliak, V. (2015). Nauka finansovoho prava: problemy stanovlennia ta rozvytku [Science of financial law: problems of formation and development]. Avtor. dys...na zdob. nauk.stupenia d.iu.n. K. 34 s. [in Ukrainian].
11. Blikhar, M. M. (2021). Administratyvna vidpovidalnist za pravoporushennia u sferi finansiv [Administrative responsibility for offenses in the field of finance]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 10. S. 365–368 [in Ukrainian].
12. Kasianenko, L. M., Kasianenko, A. M. (2018). Mistse finansovoi vidpovidalnosti sered inshykh vydiv vidpovidalnosti za porushennia biudzhethnoho zakonodavstva [The place of financial responsibility among other types of responsibility for violations of budget legislation]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*. Vyp. 3–4 (12–13). S. 73–80 [in Ukrainian].
13. Podatkove pravo Ukrainy (2013). [Tax law of Ukraine]: navch. posib. ; za red. O.P. Hetmanets, O.M. Shumila / O.P. Hetmanets, O.M. Shumilo, O.V. Pokotaieva ta in. K.: "Khai-Tek Pres". 432 s. [in Ukrainian].

14. Finansove pravo (2015). [Financial law]: pidruch. / za zah. red. O.M. Bandurky ta O.P. Hetmanets. Kharkiv : Ekohraf, 500 s. [in Ukrainian].
15. Vatamaniuk, O. S. (2018). Ahresyvne podatkovne planuvannia: nehatyvni naslidky ta napriamy protydiï [Aggressive tax planning: negative consequences and countermeasures]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriia Ekonomika*. Vyp. 1(9). S. 153–158. [in Ukrainian].
16. Iakubenko, V. P., Motorna, A. S., Ovcharuk, O. S. (2024). Ukraïna u sferi nablyzhennia opodatkuvannia do yevropeïskykh standartiv [Ukraine in the field of approximation of taxation to European standards]. Retrieved from: <http://intkonf.org/yakubenko-vp-motorna-asovcharuk-os-ukrayina-u-sferinablizhennya-opodatkuvannya-do-evropeyskih-standartiv> [in Ukrainian].
17. Podatkove pravo (2003). [Tax law]: Navch. posib. / H. V. Bekh, O. O. Dmytryk, P449 D. A. Kobylnik ta in.; Za red. prof. M. P. Kucheriavenka. K.: Yurinkom Inter. 400 s. [in Ukrainian].
18. Prokhorov, K. (2019). Administratyvni delikty v podatkovii sferi [Administrative torts in the tax field]. URL:http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_3/3.pdf [in Ukrainian].
19. Finansove pravo Ukraïny [Financial law of Ukraine]: navch. posib. K.: Pravova yednist,2009. 114 s. [in Ukrainian].
20. Chernov, M. M. (2015). Administratyvno-pravova vidpovidalnist za pravoporushennia u sferi bankivskoi diialnosti [Administrative and legal responsibility for offenses in the field of banking activity]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Zaporizhzhia, 197 s. [in Ukrainian].